

Els supervivents destorben

JAUME CLARET

Dos fets cabdals diferencien la història europea contemporània –sobretot cultural, però no només– de la ibèrica. D'una banda, l'explosió de riquesa intel·lectual concentrada durant els primers quaranta anys del segle XX en el triangle format per París, Berlín i Viena, quan potser per darrera vegada ciències, arts i humanitats convisqueren en un pla d'igualtat, tot rellevant-se al capdavant de la recerca i l'experimentació. A aquesta banda dels Pirineus, només ens arribaven els ressons de Freud, Schönberg, Kafka, Wittgenstein, Einstein, Mahler, Zweig... Segurament, això pot explicar en part la consolidada fascinació que existeix pel període, com pot comprovar-se en els catàlegs d'algunes de les principals editorials del país. I això ens porta al segon fet diferencial: la paradoxal rellevància de l'antisemitisme. Paradoxal perquè tots els noms anteriors –i molts més– provenen de famílies jueves i, malgrat les seves contribucions i malgrat estar molts d'ells secularitzats, acabarien sucumbint –i amb ells el món que representaven– a l'antisemitisme extrem de les grans ideologies. La testimonial pre-

sència jueva a Espanya i Portugal ens va privar segurament d'ambdues experiències, tan fonamentals en la identitat europea.

Les memòries de Heda Margolius Kovály ens acosten, des de la sensibilitat i la vivència directa, a aquests dos moments. Filla d'una família jueva acomodada veurà com aquella seva, rica i diversa Praga natal desapareix sota les botes del nazisme. Sobreviurà al gueto de Łódź, aconseguirà fugir d'Auschwitz i participarà en la construcció de la nova Txecoslovàquia, per patir aleshores la bota soviètica que portarà el seu primer marit (Rudolf Margolius) al patíbul i l'acabarà abocant a l'exili amb el seu fill i el seu segon marit (Pavel Kovály).

Bajo una estrella cruel esdevé un testimoni únic sobre la vida sota els totalitarismes i, en algunes parts, constitueix també un cant a l'esperança, especialment en la part dedicada a la resistència al final de la guerra o la fallida revolució de vellut de 1968. Però, sens dubte, el més frapant són els relats sobre la quotidianitat, sobre la misèria i la grandesa humanes. La misèria de descobrir que aquells que havien fet la viuviu i s'havien beneficiat, poc o molt, amb la guerra i la postguerra s'afanyaven a consolidar els seus guanys. Els supervivents es convertien ales-

ARXIU FAMÍLIA MARGOLIUS / LIBROS DEL ASTEROIDE

BAJO UNA ESTRELLA CRUEL

HEDA MARGOLIUS KOVÁLY
LIBROS DEL ASTEROIDE
TRAD. LUIS ÁLVAREZ
276 PÀG. / 17,95 €

hores en testimonis incòmodes perquè la seva sola presència qüestionava el relat oficial. Fossin supervivents de l'extermini nazi o de les purgues estalinistes, tots ells suposaven un destorb. La tranquil·litat de la societat els exigia difuminar-se, conformar-se, desaparèixer. Res esdevé tan revelador com la pervivència d'un antisemitisme difús, manifestat en comentaris com el recollit per l'autora sobre un personatge que explica que ni tan sols els nazis havien pogut acabar amb els jueus. ❖